

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำ “โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชน” ขึ้น โดยมีหลักสำคัญ 4 ประการ คือ ประการที่ (1) เพื่อให้การดำเนินงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นไปตามนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ที่บัญญัติภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตราที่ 78, 79 และ 84 รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายชีวภาพอย่างสมดุล รัฐจะต้องส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกร เพื่อวางแผนทางการเกษตรและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร (2) เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น และปรับบทบาทของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนบทบาทของราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองท้องถิ่นในการดำเนินกิจการสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรในท้องถิ่น และเกษตรกรสามารถตัดสินใจในการผลิตการเกษตรด้วยตนเอง กำกับดูแลสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมขององค์กรปกครองท้องถิ่น (3) เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 ที่เห็นชอบในหลักการโครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้บริการ และพิจารณาจัดตั้งในพื้นที่ที่เหมาะสมและจำเป็น โดยคำนึงถึงอาชีพหลักของเกษตรกรแต่ละพื้นที่ที่สำคัญ (4) เพื่อให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรเกษตรกร สถาบันเกษตรกร ตามกฎหมายที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้กำกับดูแลกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้การเกษตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยดำเนินการโครงการมุ่งเน้นให้เกิดการสร้างรายได้ การฟื้นฟูและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร ตลอดจนพัฒนาการผลิต เชื่อมโยงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรในรูปแบบหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product) (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2544)

ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2543 เป็นการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร จึงมุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ควบคู่กับการพัฒนาด้านการเกษตร โดยชุมชนมีส่วนร่วม อันเป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งชาติที่ต้องการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจกิจการท้องถิ่นได้เอง โดยรัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชน มีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล และทำให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ของเกษตรกร การสร้างชุมชนเครือข่ายพัฒนาการเกษตร ที่มุ่งเน้นให้มีการเชื่อมโยงการปฏิบัติงานระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กร แกนนำกลุ่มอาชีพและหน่วยงานต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรในชุมชนได้ พร้อมทั้งให้จัดตั้งศูนย์บริการบริหารศูนย์และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ประกอบด้วยคณะกรรมการรวมทั้งสิ้น 15 คน (พงษ์พันธ์, 2545)

ต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดให้มีการฝึกอบรม เพื่อเตรียมความพร้อมของ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล และตำบลหลักให้ความร่วมมือของเครือข่ายการส่งเสริมการเกษตรของมหาวิทยาลัย โดยมีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นแกนนำ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นเครือข่ายรับผิดชอบการฝึกอบรมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในภาคเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดลำพูน เชียงราย ลำปาง ตาก พิชญ์โลก อุดรดิตถ์ กำแพงเพชร อุทัยธานี และนครสวรรค์ รวม 9 จังหวัด 14 ตำบล ระหว่างเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม 2545 รวมทั้งสิ้น 4 รุ่น (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2545)

ทั้งนี้ การฝึกอบรมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (หลักสูตร 3) ได้เสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วทั้ง 4 รุ่น แต่ยังไม่มีการประเมินผล หลังจากคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ได้กลับไปปฏิบัติหน้าที่ ณ ตำบลและจังหวัดของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะประเมินผลการฝึกอบรมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อที่จะนำเอาผลการปฏิบัติงาน และข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็นแนวทางพัฒนาให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
2. เพื่อประเมินผลการฝึกอบรมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
3. เพื่อทราบปัญหาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงลักษณะข้อมูลพื้นฐานลักษณะส่วนบุคคลทางเศรษฐกิจ สังคม และการประเมินผลจากการฝึกอบรม ปัญหา แนวทางแก้ไข ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หลังการฝึกอบรมไปแล้วเพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่จะต้องจัดฝึกอบรม จะได้นำข้อมูลไปเป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมต่อไป

สมมติฐานของการวิจัย

ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมีความสัมพันธ์กับการประเมินผลการฝึกอบรมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ขอบเขตของการวิจัย

การประเมินผลการพัฒนาศักยภาพของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลครั้งนี้ ได้มีกลุ่มประชากร คือ คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่เข้ารับการฝึกอบรมโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตชุมชนหลักสูตร 3 “การฝึกอบรมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล” ซึ่งดำเนินงานโดยคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 14 ศูนย์ฯ ใน 9 จังหวัดของภาคเหนือ ประกอบด้วยจังหวัด ลำพูน เชียงราย ลำปาง ตาก พิชณุโลก อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร อุทัยธานี และนครสวรรค์ รวมประชากรทั้งสิ้น 166 ราย (คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545)

กรอบแนวคิดในการประเมินผลการฝึกอบรม

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

1. ลักษณะส่วนบุคคล
 - เพศ
 - อายุ
 - ระดับการศึกษา
 - สถานภาพการสมรส
 - จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
 - ขนาดพื้นที่ถือครอง
 - อาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
 - รายได้รวม
 - ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่อปี
3. ปัจจัยด้านสังคม
 - ตำแหน่งในสังคม
 - อายุในการดำรงตำแหน่ง

การประเมินผลการฝึกอบรมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบล (หลักสูตร 3)

- ความรู้ที่ได้รับ
- การนำไปปฏิบัติ

นิยามศัพท์

การประเมินผลการฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลเพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์การตัดสินใจทางเลือกที่ดีกว่าเดิมและกรรมวิธีที่จะช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในปัจจุบันและอนาคตของผู้ปฏิบัติงาน โดยการพัฒนานิสัยแห่งความคิดและการกระทำตามความชำนาญ ความรอบรู้ และทัศนคติ

คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หมายถึง บุคคลที่ได้รับคัดเลือกมาเป็นคณะกรรมการดำเนินการ ได้แก่ ผู้แทนจาก อบต.1 คน ผู้แทนจากสถานประกอบการเกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพเกษตรกรไม่เกิน 2 คน ผู้แทนจากหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน อาสาสมัครเกษตรกร 1 - 4 คน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลเป็นกรรมการและเลขานุการ รวมทั้งสิ้น 15 คน

ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล หมายถึง ศูนย์กลางในการประสานงานบริหารและถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรสาขาต่าง ๆ ในระดับตำบลสู่เกษตรกร

ตำบลนำร่อง หมายถึง ศูนย์ที่ดำเนินการเป็นตัวอย่างทั่วประเทศ และเป็นแม่ข่ายในการเรียนรู้ทั่วประเทศ เพื่อให้แต่ละจังหวัดที่มีศูนย์หลักนำเป็นตัวอย่าง มีจำนวน 8 ศูนย์

ตำบลหลัก หมายถึง ศูนย์ที่ดำเนินการเป็นตัวอย่างของแต่ละจังหวัด และเป็นแม่ข่ายในการเรียนรู้ทั่วประเทศ ซึ่งได้ไปศึกษาจากศูนย์นำร่องมาจัดทำเป็นตัวอย่าง มีจำนวน 99 ศูนย์

หลักสูตร 3 หมายถึง โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตชุมชน หลักสูตร 3 หลักสูตรที่กรมส่งเสริมการเกษตรร่วมกับสถาบันการศึกษา 5 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

จังหวัดในภาคเหนือ หมายถึง จังหวัดที่อยู่ในเขตภาคเหนือจำนวน 17 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง ตาก พิชณุโลก อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร อุทัยธานี และนครสวรรค์

จังหวัดดำเนินการ หมายถึง จังหวัดที่ส่งตัวแทนคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตร 3 จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง ตาก พิชณุโลก อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร อุทัยธานี และนครสวรรค์

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล หมายถึง เจ้าหน้าที่หรือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรหรือเกษตรตำบล ผู้รับผิดชอบตำบลทำหน้าที่กรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ